

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta (HE 84/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- asiantuntija Anna Aaltonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Mira Karppanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Henna Leppämäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Rahkonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Tiina Kirmanen, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote
- lainsäädännön kehittämisjohtaja Marjukka Turunen, Kansaneläkelaitos
- tutkimuspäällikkö Shadia Rask, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- aikuissosiaalityön päällikkö Virpi Kortemäki, Pohjanmaan hyvinvointialue
- työllisyyspalveluiden johtaja Susanna Taipale-Vuorinen, Vantaan kaupunki
- erityisasiantuntija Jonna Lindqvist, Lastensuojelun Keskusliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014, jäljempänä TYP-laki), kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (1386/2010,

Valiokunnan lausunto StVL 11/2022 vp

jäljempänä kotoutumislaki) ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia (1269/2020). Muutosten taustalla on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina seuraavassa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle esitetyin huomioin.

Työllisyyttä edistävä monialainen yhteispalvelu

TYP-laissa säädetyn monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on edistää työllistymistä tarjoamalla työttömille heidän palvelutarpeensa mukaisia julkisia työvoimapalveluja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja. Laissa määritellään, mitä yhteispalvelulla tarkoitetaan ja mitkä viranomaiset siitä vastaavat. Voimassa olevan TYP-lain mukaan yhteistoimintamallin toimijoita ovat työ- ja elinkeinotoimisto, kunnat ja Kansaneläkelaitos.

Esityksessä TYP-lakia ehdotetaan muutettavaksi järjestämisvastuun siirtyessä siten, että hyvinvointialueista tulee yhteistoimintamallissa sosiaali- ja terveyspalveluista vastaavia tahoja. Kunnat ovat esityksen mukaan kuitenkin edelleen mukana TYP-verkostossa. Esityksen tavoitteena ei ole puuttua lainsäädäntöön sisällöllisesti.

Jatkossa työllistymistä edistävällä monialaisella yhteispalvelulla tarkoitettaisiin yhteistoimintamallia, jossa työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue ja Kansaneläkelaitos yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työttömien työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työttömien työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitettyä muutosta perusteltuna sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Valiokunta kuitenkin korostaa, että kunnat ovat tarjonneet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi muita työllisyyttä edistäviä palveluja. Monialaisella työllisyyttä edistävällä palvelulla on siten laajoja yhtymäpintoja kuntiin jääviin opetus- ja sivistyspalveluihin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluihin sekä kuntien vapaaehtoisesti järjestettäviin palveluihin, kuten nuorten työpajatoimintaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että toimeenpanossa huolehditaan siitä, ettei esitetty muutos kavenna asiakkaan mahdollisuuksia saada hänen tarpeensa mukaisia palveluja, sekä painottaa hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön tärkeyttä monialaisessa yhteispalvelussa.

Kotoutumislaki

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kotoutumislakia siten, että hyvinvointialue voisi osallistua alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimiseen TE-toimiston tai kunnan kanssa silloin, kun maahanmuuttajan palvelutarve edellyttäisi näiden eri viranomaisten palvelujen yhteensovittamista. Lisäksi hyvinvointialueille mahdollistettaisiin korvauksien hakeminen muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista vuoden 2023 alusta alkaen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon rooli kotoutumisen edistämisessä tunnistetaan, ja pitää perus-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2022 vp

teltuna, että hyvinvointialue voi esityksen mukaisesti osallistua alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laadintaan. Valiokunta painottaa, että kunnassa tulee olla selkeästi määritelty kotoutumislain mukaisista tehtävistä vastaava taho ja on varmistettava sen riittävä resursointi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Valiokunta painottaa myös kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä, jotta maahanmuuttajat saavat viivytystä tarvitsemansa palvelut.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on myös kiinnitetty huomiota kotoutumisesta vastaavien henkilöiden roolien ja vastuiden sekä tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn mahdolliseen selkeyttämiseen tarpeeseen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille. Kunnan maahanmuuttopalvelut on nykyisin useissa kunnissa organisoitu osaksi sosiaalihuollon palveluja, jolloin käytännön toimeenpanossa ei ole useinkaan ollut tarpeen erottaa sosiaalihuoltolain mukaisia tilanteita ja tiedonsaantioikeuksia kotouttamislain mukaisista tilanteista ja tiedonsaantioikeuksista.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota erityisesti voimassa olevan kotouttamislain 87 §:n mahdolliseen täsmentämistarpeeseen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Voimassa olevassa kotouttamislain 87 §:ssä on säädetty laajat tiedonsaantioikeudet Kansaneläkelaitoksen ja kuntien välillä. Koska kotoutumisen edistämisen palvelut ovat kytkeytyneet sosiaalihuollon palveluihin, kunnilla on ollut muun muassa laajat tiedonsaantioikeudet etuustietoihin. Esityksen mukaisessa kotouttamislain 87 a §:ssä kuitenkin rajataan Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuutta kunnalle alkukartoituksen käynnistämistä varten välttämättömiin tietoihin muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavasta maahanmuuttajasta. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kunnan tiedonsaantioikeus rajautuu maahanmuuttajan saavuttamiseksi välttämättömiin yhteys- ja yksilöintitietoihin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on pidetty epäselvänä laajan tiedonsaantioikeuden turvaavan voimassa olevan kotouttamislain 87 §:n ja esitetyn 87 a §:n suhdetta.

Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen toimeentulotukilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 127/2022 vp). Kyseisessä hallituksen esityksessä on esitetty, että vain hyvinvointialueella olisi oma-aloitteinen tietojenluovutusvelvollisuus koskien toimeentulotuen perusosan alentamisharkinnassa tarvittavia tietoja tilanteissa, joissa henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotoutumissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotoutumissuunnitelmaa ole voitu laatia (18 b §). Voimassa olevan lainsäädännön perusteella esitetyn pykälän mukainen oma-aloitteinen tietojenluovutusvelvollisuus on kunnalla. Toimeentulotuen perusosan alentamisharkintaa koskevien tietojen luovuttamisen tarpeellisuus arvioidaan tuensaajan kokonaistilanne huomioon ottaen. Lisäksi tietojen luovutusta harkittaessa tulee ottaa huomioon se, että alentaminen ei saa vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista muutenkaan voi pitää kohtuuttomana. Tällaisen arvioinnin tekeminen on hallituksen esityksessä HE 127/2022 vp katsottu edellyttävän sosiaalihuoltoon sisältyvää arviointia, joka kuuluu hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan harkittavaksi, edellyttääkö muuten kuin tilapäisesti toimeentuloa saavien maahanmuuttajien

Valiokunnan lausunto StVL 11/2022 vp

alkukartoitusta ja kotoutumissuunnitelmaa koskeva sääntely hyvinvointialueiden ja kuntien vastuiden täsmentämistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että laskennalliset korvaukset eivät enää vastaa todellisia kustannuksia. Valiokunta korostaa, että laskennallisilla korvauksilla on tärkeä merkitys maahanmuuttajapalvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa, sekä pitää tärkeänä, että niiden riittävyyttä seurataan. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että hyvinvointialueille osoitetaan riittävä rahoitus lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tukeminen sekä asumisen järjestäminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vastuu alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuesta sekä asumisen järjestämisestä esimerkiksi perheryhmäkodissa siirrettäisiin kunnilta hyvinvointialueille. Esityksen mukaan asiaan liittyvä sosiaalihuollon lainsäädännön yksityiskohtainen sääntely on tarkoitus valmistella myöhemmin osana kotoutumislain kokonaisuudesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää ehdotettua muutosta perusteltuna, koska alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tukeminen ja asumisen järjestäminen kytkeytyy vahvasti lastensuojeluun ja sosiaalihuoltoon ja sitä koskevaan lainsäädäntöön, joiden toimeenpano on jatkossa hyvinvointialueiden vastuulla. Perheryhmäkotien henkilöstö myös työskentelee monissa kunnissa sosiaali- ja terveydenhuollon alaisuudessa. Valiokunta pitää kuitenkin valitettavana, että perheryhmäkotien toiminnan sääntelyn siirto osaksi sosiaalihuollon lainsäädäntöä on tarkoitus esitellä eduskunnalle erikseen, mikä vaikeuttaa asiakokonaisuuden ja sen vaikutusten arviointia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2022 vp

Helsingissä 29.9.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Petri Huru ps
varajäsen Jari Koskela ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen